

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЧИЧА РУСЛАН ПАВЛОВИЧ

УДК 343.14(477)

**РЕАЛІЗАЦІЯ ФАКТИЧНИХ ДАНИХ ПРО ОБСТАВИНИ,
ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ ОСОБУ ОБВИНУВАЧЕНОГО,
У ПРОЦЕСУАЛЬНИХ РІШЕННЯХ СЛІДЧОГО**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Запоріжжя – 2012

Дисертацією є рукопис.
Робота виконана в Харківському національному університеті внутрішніх справ, МВС України.

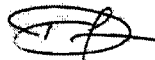
- Науковий керівник –** доктор юридичних наук, доцент
Слінько Сергій Вікторович,
Навчально-науковий інститут права
та масових комунікацій Харківського
національного університету внутрішніх справ,
професор кафедри кримінального процесу
та криміналістики.
- Офіційні опоненти:** доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
Стратонов Василь Миколайович,
Херсонський державний університет,
декан юридичного факультету;
- кандидат юридичних наук, доцент
Філін Дмитро Віталійович
Національний університет
“Юридична академія імені Ярослава Мудрого”,
доцент кафедри кримінального процесу.

Захист відбудеться “26” червня 2012 р. о 9.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.127.07 Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70-б, ауд. 124.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70-б, ауд. 114.

Автореферат розісланий “25” травня 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.П. Рябчинська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Конституція України проголосила курс на побудову демократичної правової держави, який передбачає реформування кримінально-процесуального законодавства України, що має на меті створення такої моделі кримінального процесу, яка дала б змогу забезпечити ефективність досудового розслідування та індивідуалізацію у визначенні міри покарання. Вивчення особи обвинуваченого та фактичних даних про обставини, що її характеризують, набувають у зв'язку із цим особливої значущості. Актуальність розробки теоретичних і практичних питань з реалізації фактичних даних про обставини, що характеризують особу обвинуваченого, саме в процесуальних рішеннях слідчого є беззаперечною, адже для прийняття кожного рішення потрібна інформація, а збір даних про особу обвинуваченого та вмiле їх використання забезпечує успіх у розслідуванні кримінальної справи. Відсутність чітко розробленого механізму реалізації фактичних даних про обставини, що характеризують особу обвинуваченого, тягне за собою низку негативних наслідків, які впливають на вирішення завдань кримінального судочинства в цілому.

Вивченню особи обвинуваченого в кримінально-процесуальному аспекті присвячені праці вітчизняних і зарубіжних процесуалістів: Ю.І. Азарова, О.М. Бандурки, П.Д. Біленчука, В.Д. Берназа, М.Т. Ведернікова, М.М. Гродзинського, М.Г. Коршика, А.С. Кривошеєва, Г.К. Курашвілі, Н.С. Лейкіної, Ю.Ф. Лубшева, І.А. Матусевич, В.Т. Очередіна, С.В. Спінька, С.С. Степiчева, А.Г. Стовпового, П.П. Цветкова та ін. Разом із тим специфіку реалізації фактичних даних про обставини, що характеризують особу обвинуваченого, зокрема у процесуальних рішеннях слідчого, в юридичній літературі до кінця не розкрито.

Слідча й судова практика останніх років постійно ставить перед теорією кримінального процесу питання про внесення до Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК) правових норм, які б більш чітко регламентували предмет доказування (і насамперед обставини, що характеризують особу обвинуваченого), з якими тісно пов'язані проблеми повноти, всебічності та об'єктивності дослідження обставин вчиненого злочину, забезпечення швидкості кримінального судочинства й режиму процесуальної економії, а також захисту прав особи в кримінальному судочинстві. Органи дізнання, досудового слідства, прокуратури та суду мають гостру потребу в науково обгрунтованих рекомендаціях з усього комплексу питань щодо дослідження обставин, що характеризують особу обвинуваченого, та реалізації отриманих даних у процесуальних рішеннях.

Неоднозначність теоретичних підходів учених до визначення змісту та обсягу обставин, що характеризують особу обвинуваченого; помилки, які допускають слідчі під час збору, дослідження й реалізації фактичних даних про

вказані обставини, зумовлюють необхідність вирішення наукового завдання, що полягає в комплексному дослідженні реалізації фактичних даних про обставини, які характеризують особу обвинуваченого, у процесуальних рішеннях слідчого.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до п. 4, 6, 17 Пріоритетних напрямків наукового забезпечення органів внутрішніх справ України на період 2010–2014 рр., затверджених наказом МВС України від 29 липня 2010 р. № 347; п. 9.1 Пріоритетних напрямків наукових досліджень ХНУВС на 2006–2010 рр., схвалених рішенням вченої ради ХНУВС 27 грудня 2005 р., п. 4.17 Пріоритетних напрямків наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на 2011–2014 рр., затверджених вченою радою ХНУВС 28 грудня 2010 р., в рамках яких вирішене конкретне наукове завдання щодо визначення поняття особи обвинуваченого, способів дослідження обставин, які її характеризують, порядку прийняття процесуальних рішень слідчим з використанням даних обставин, і реалізації таких даних саме в процесуальних рішеннях слідчого.

Тема дисертаційної роботи затверджена вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ (протокол № 5 від 29 квітня 2005 р.).

Мета і задачі дослідження. *Метою дослідження* є з'ясування специфіки процесуальних механізмів, які забезпечують реалізацію фактичних даних про обставини, що характеризують особу обвинуваченого, у їх взаємозв'язку і взаємодоповненості в процесуальних рішеннях слідчого.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- з наукових позицій розкрити поняття “особа обвинуваченого”;
- визначити обставини, які характеризують особу обвинуваченого, подати їхню характеристику;
- з'ясувати способи дослідження обставин, що характеризують особу обвинуваченого, під час досудового слідства;
- виділити види та форми процесуальних рішень слідчого, в яких використовуються дані про особу обвинуваченого;
- з'ясувати порядок прийняття процесуальних рішень слідчим з використанням даних про особу обвинуваченого;
- виокремити особливості реалізації даних про особу обвинуваченого.

Об'єкт дослідження – правовідносини, що виникають і розвиваються у зв'язку з реалізацією даних про особу обвинуваченого в процесуальних рішеннях слідчого.

Предмет дослідження – реалізація фактичних даних про обставини, що характеризують особу обвинуваченого, у процесуальних рішеннях слідчого.

Методи дослідження обрані, виходячи з поставлених у роботі мети та завдань, з урахуванням об'єкта й предмета дослідження. Їхню основу становить

загальний *діалектичний метод*, який використано в процесі наукового пізнання сутності реалізації фактичних даних про обставини, що характеризують особу обвинуваченого, у процесуальних рішеннях слідчого (підрозділи 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). *Системно-структурний метод* дав змогу вивчити види та структуру процесуальних рішень слідчого, обґрунтувати процесуальний порядок прийняття процесуальних рішень слідчим з використанням даних про особу обвинуваченого, а також класифікувати обставини, що характеризують особу обвинуваченого (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2). *Формально-логічний метод* застосовано при з'ясуванні й роз'ясненні положень чинного законодавства (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1). *Формально-юридичний* (догматичний) використано при дослідженні правової природи прийняття процесуальних рішень слідчим (підрозділи 2.1, 2.3). *Історичний метод* дав змогу простежити становлення теорії щодо структури особи обвинуваченого та дослідити особу неповнолітнього обвинуваченого (підрозділи 1.2, 3.2). За допомогою *порівняльно-правового* методу здійснено порівняння положень чинного кримінально-процесуального законодавства України й зарубіжних країн щодо даних про особу обвинуваченого (підрозділ 1.2). *Соціологічні методи* дослідження використано при вивченні правозастосовчої практики правоохоронних органів і суду, аналізі кримінальних справ, опитуванні та анкетуванні співробітників органів внутрішніх справ, прокуратури й суду.

Нормативно-правову базу дослідження становлять Конституція України, чинне кримінальне та кримінально-процесуальне законодавство.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові праці із загальної теорії права, кримінального та кримінально-процесуального права.

Емпіричну основу дослідження становлять результати опитування 40 суддів і 30 прокурорів, які працюють у м. Харкові та м. Полтаві, 125 слідчих, 220 осіб, які здійснюють дізнання, з різних підрозділів ОВС України Полтавської, Сумської та Харківської областей. Вивчено 200 кримінальних справ, що знаходяться в архівах судів і органів внутрішніх справ Харківської та Полтавської областей.

При підготовці роботи також використано десятирічний досвід роботи дисертанта на посаді слідчого ОВС та викладача кафедри кримінального процесу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є комплексним дослідженням проблем реалізації фактичних даних про обставини, що характеризують особу обвинуваченого, у процесуальних рішеннях слідчого, яке в такому контексті вперше здійснено в Україні.

Науковою новизною відзначаються такі положення:

уперше:

– виявлено та охарактеризовано етапи діяльності слідчого зі збору інформації щодо особи обвинуваченого, а саме: загально-орієнтуючий, суспільно-характеризуючий, внутрішньо-характеризуючий;

– сформульовано авторське визначення поняття “вивчення особи обвинуваченого”, під яким слід розуміти кримінально-процесуальну діяльність слідчого, спрямовану на встановлення необхідних для досягнення цілей кримінального судочинства обставин про особу обвинуваченого, які мають значення для прийняття своєчасних процесуальних рішень у кримінальній справі, правильної кваліфікації діяння, забезпечення точного дотримання процесуального порядку досудового розслідування й судового розгляду, встановлення обставин, що підлягають доказуванню по кримінальній справі, а також вибору та використання найбільш ефективних профілактичних заходів;

– запропоновано ступінь та обов’язковість використання фактичних даних про особу обвинуваченого як критерій для класифікації процесуальних рішень слідчого;

– виявлено й розкрито нерозривний взаємозв’язок інституту процесуальних рішень з вивченням даних, що характеризують особу обвинуваченого, при обранні запобіжних заходів, а також у кримінальних справах, де обвинуваченим є неповнолітня особа, або при застосуванні примусових заходів медичного характеру;

удосконалено:

– класифікацію даних, що характеризують особу обвинуваченого в прикладному аспекті, враховуючи характер процесуальних рішень слідчого;

– теоретичні надбання стосовно способів дослідження обставин, що характеризують особу обвинуваченого, під час досудового слідства;

дістали подальшого розвитку:

– положення теорії кримінального процесу щодо визначення поняття особи обвинуваченого. В аспекті загальної характеристики обставин, що характеризують особу обвинуваченого, остання – це сукупність певних індивідуальних властивостей фізичної особи, які характеризують її в основних сферах життєдіяльності людини, у тому числі у правовій, при реалізації спеціального правового статусу, що виникає в порядку, передбаченому кримінально-процесуальним законодавством України, в зв’язку зі здійсненням кримінального переслідування;

– підходи до визначення переліку узагальнюючих, найбільш типових даних про особу обвинуваченого, що дає змогу більш ретельно та повно реалізувати фактичні дані про особу при прийнятті процесуальних рішень слідчим;

– розробка й систематизація елементів сукупності даних про особу обвинуваченого. Зокрема, для вирішення цього завдання запропоновано такі дані фіксувати в бланку-довідці про особу обвинуваченого.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані:

– у *правотворчій діяльності* – при вдосконаленні законодавства в частині правової регламентації вивчення даних, що характеризують особу

обвинуваченого у кримінальному процесі України (лист комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Верховної Ради України від 28 жовтня 2011 р.);

– у *практичній діяльності* – органів дізнання, слідчого, прокурора та суду. Пропозиції й рекомендації, викладені в дисертації, прийняті та використовуються Слідчим управлінням Головного управління Міністерства внутрішніх справ України в Харківській області (акт впровадження від 21 червня 2011 р.) та Слідчим відділом Управління Міністерства внутрішніх справ України на Південній залізниці (акт впровадження від 14 жовтня 2011 р.);

– у *науково-дослідній діяльності* – як основа для подальшої розробки науково обґрунтованих положень і рекомендацій з питань реалізації даних, що характеризують особу обвинуваченого, у процесуальних рішеннях слідчого на досудових стадіях кримінального процесу України;

– у *навчальному процесі* – під час підготовки відповідних розділів підручників, навчальних посібників, методичних матеріалів, проведення лекцій та практичних занять зі слухачами, курсантами й студентами юридичних навчальних закладів (акт впровадження в навчальний процес Харківського національного університету внутрішніх справ від 17 червня 2011 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації доповідалися на міжнародній науково-практичній конференції “Еволюція кримінального судочинства на пострадянському просторі” (м. Київ, 2006 р.), круглому столі “Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства” (м. Дніпропетровськ, 2007 р.), науково-практичному семінарі “Проекти КПК України та проблеми сучасного стану кримінально-процесуального законодавства” (м. Харків, 2008 р.), круглому столі “Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства” (м. Дніпропетровськ, 2008 р.), науково-практичній конференції “Дізнання та досудове слідство в органах внутрішніх справ: сучасний стан та шляхи удосконалення” (м. Харків, 2010 р.), круглому столі “Проблеми реформування кримінально-процесуального та кримінального законодавства України” (м. Харків, 2011 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано п’ятнадцять наукових праць, з яких п’ять – статті в наукових фахових виданнях України, десять – матеріали конференцій, круглих столів та науково-практичних семінарів.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 212 сторінок, з них: основний текст – 180 сторінок, список використаних джерел (252 найменування) – 21 сторінка, 5 додатків – 9 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми; визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження; сформульовано положення й висновки, що розкривають наукову новизну; вказано практичне значення отриманих результатів і наведено дані про апробацію дисертації.

Розділ 1 “Загальна характеристика обставин, що характеризують особу обвинуваченого” складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1. “Поняття особи обвинуваченого та її кримінально-процесуальна характеристика” під час вивчення понять “особа”, “особистість”, “індивідуальність” застосовано схему “загальне – особливе – одиничне” для розуміння їх змісту та співвідношення. Зазначено, що поняття “особа” є більш містким та притаманним для кримінального судочинства.

Зроблено висновок, що критерієм розмежування понять “підозрюваний”, “обвинувачений”, “підсудний”, “засуджений” виступають процесуальні рішення, що встановлюють (змінюють) процесуальний статус відповідного суб'єкта. Розгляд зазначених понять у комбінації з терміном “особа” надає їм іншого змісту, оскільки передбачає якісно іншу характеристику названих суб'єктів, що вимагає вивчення та розкриття змісту особи по суті.

Таким чином, особа обвинуваченого – це сукупність певних індивідуальних властивостей фізичної особи, що характеризують її в основних сферах життєдіяльності (соціальній, психологічній, біологічній), у тому числі в правовій – при реалізації спеціального правового статусу, який виникає в порядку, передбаченому кримінально-процесуальним законодавством України, у зв'язку зі здійсненням кримінального переслідування.

У підрозділі 1.2. “Поняття та класифікація обставин, що характеризують особу обвинуваченого” детально розглянуто обставини, що характеризують особу обвинуваченого, як один з елементів предмета доказування по кожній кримінальній справі.

Доведено, що цілу низку питань кримінально-процесуального характеру (наприклад, прийняття рішення про рух кримінальної справи, застосування запобіжних заходів, пред'явлення обвинувачення, проведення слідчих дій) можна правильно вирішувати лише за умови, якщо по кримінальній справі будуть встановлені необхідні обставини, що характеризують особу обвинуваченого.

Діяльність слідчого зі збирання такої інформації слід поділяти на етапи:

– *загально-орієнтуєчий*, діяльність зі збору інформації щодо особи обвинуваченого, на якому встановлюються установчі параметри. Тобто мова йде про підготовчі дії, встановлення найбільш необхідної, “типової” інформації;

– *суспільно-характеризуючий*, що передбачає вивчення властивостей, які розкривають суспільну характеристику та соціальну спрямованість особи в

різних сферах життєдіяльності, вказують на суспільну небезпечність особи обвинуваченого;

– *внутрішньо-характеризуючий*, що передбачає діяльність слідчого щодо вивчення соціально-психологічних, психічних, моральних рис і властивостей особи обвинуваченого, даних, які розкривають фізичні (біологічні) властивості особистості.

Для оптимального досягнення завдань кримінального процесу як специфічної, складної системи необхідно також чітко класифікувати обставини, що характеризують особу обвинуваченого. Відповідно до мети дослідження розроблено теоретичну модель класифікації даних, що характеризують особу обвинуваченого:

1) дані, які дають змогу правильно обрати форму досудового розслідування;

2) дані про особу обвинуваченого, що враховуються при застосуванні заходів примусу, зокрема, при обранні щодо нього запобіжного заходу (тяжкість злочину, відомості про особу обвинуваченого, його вік, стан здоров'я, сімейний стан, рід занять тощо);

3) дані про особу обвинуваченого, що впливають на класифікацію вчиненого злочину.

У підрозділі 1.3. *“Способи дослідження обставин, що характеризують особу обвинуваченого, під час досудового слідства”* наголошено на тому, що діяльність слідчого (органу дізнання) зі збирання необхідних даних починається задовго до порушення справи. Вивчення особи, яка стає згодом обвинуваченим, починається з моменту одержання інформації про злочин, що не збігається з моментом порушення кримінальної справи.

Збирання доказів у кримінальній справі може відбуватися різними способами (ст.66 КПК України). Оскільки встановлення обставин, які характеризують особу обвинуваченого, є елементом предмета доказування, цілком логічним буде й способи збирання доказів вважати такими, що можуть застосовуватися до вказаної складової без обмеження.

Визначальне місце серед способів дослідження обставин, що характеризують особу обвинуваченого, як і взагалі серед способів доказування, належить *слідчим діям*. У дисертації розглянуто основні слідчі дії, під час проведення яких вивчається особа обвинуваченого. Це огляд (огляду місця події приділено найбільшу увагу), допити, обшук, експертизи (а саме судово-психологічна та судово-медична) тощо. Проаналізовано дані про особу обвинуваченого, які отримуються під час проведення слідчих дій, та на підставі вивчення 200 кримінальних справ виявлено низку недоліків і помилок, котрі припускають працівники органів дізнання та досудового слідства в ході досудового розслідування щодо цього питання. Надано методичні рекомендації для більш ефективного дослідження обставин, що розглядаються, при проведенні слідчих дій.

Окрім слідчих дій, важливу та різнобічну інформацію про особу, що скоїла злочин, можна одержати шляхом *вивчення отриманих документів*. Документи, які відображають дані про особу обвинуваченого, можуть бути найрізноманітнішими й досліджуватися з різних точок зору, але в той же час кожний із цих документів потрібно вивчати як носій відомостей про певну особу.

Інформацію про особу обвинуваченого можна одержати з документів:

- що засвідчують особу обвинуваченого;
- що виходять від державних, громадських організацій і установ, а також від громадян;
- що виходять від спеціальних і судових органів;
- складених самим обвинуваченим тощо.

У результаті вивчення під час дослідження 210 характеристик, поданих на обвинувачених з місця роботи або навчання, лише 47 містили повні й усебічні відомості про особу обвинуваченого. Тому запропоновано ввести в провадження по кримінальних справах обов'язкове складання довідки-характеристики особи обвинуваченого, що надасть можливість більш глибокого й комплексного дослідження основної фігури кримінального процесу. Розроблено єдиний зразок такої довідки.

Комплексне дослідження обставин, які характеризують особу обвинуваченого, дало змогу зробити висновок про те, що під вивченням особи обвинуваченого слід розуміти кримінально-процесуальну діяльність слідчого, спрямовану на встановлення необхідних для досягнення цілей кримінального судочинства обставин про особу обвинуваченого, які мають значення для прийняття своєчасних процесуальних рішень у кримінальній справі, правильної кваліфікації діяння, забезпечення точного дотримання процесуального порядку досудового розслідування й судового розгляду, встановлення обставин, що підлягають доказуванню по кримінальній справі, а також вибору та використання найбільш ефективних профілактичних заходів.

Розділ 2 “Процесуальні рішення слідчого як форма реалізації даних про особу обвинуваченого” складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. *“Поняття й сутність процесуальних рішень слідчого, у яких реалізуються дані про особу обвинуваченого”* здійснено огляд літератури з теорії юридичного та кримінального процесу в частині питань, що стосуються поняття й сутності процесуальних рішень у цілому та процесуальних рішень слідчого зокрема. Зазначено, що процесуальні рішення слідчого виступають у вигляді акту вибору з наявних у його розпорядженні альтернативних варіантів дій і одночасно можуть розглядатися як необхідний елемент вирішення спільного завдання (правового, тактичного), що виникло на цьому етапі провадження по кримінальній справі. Однак альтернативними є лише частина його рішень, тому що деякі з них приймаються на підставі прямого припису закону. Водночас більшість процесуальних рішень слідчого є ініціативними,

тобто передбачають вибір з можливих (зазначених у законі) варіантів поведінки оптимального способу дій, що відповідає вимогам кримінально-процесуального закону й складній ситуації розслідування (наприклад, обрання одного з видів запобіжного заходу). Процесуальне рішення слідчого – це етап реалізації покладеної на нього процесуальної функції.

Підкреслено, що будь-яке процесуальне рішення можна розглядати у двох аспектах: 1) як акт застосування права, який тягне виникнення, зміну чи припинення правовідносин; 2) як різновид рішень узагалі. Процесуальне рішення необхідно розглядати як певний акт вибору поряд з управлінськими рішеннями в цілому та враховувати те, що альтернативними є лише частина процесуальних рішень слідчого.

Доведено, що у сфері досудового розслідування оптимальне процесуальне рішення повинно відповідати певним критеріям: правовому, що пов'язаний з наявністю передбачених законом фактичних і юридичних підстав для ухвалення рішення; організаційному, котрий засновується на часі й засобах, необхідних для реалізації прийнятого рішення; тактичному, який передбачає облік та оцінку слідчої ситуації, що склалася по справі, і перспективи її розвитку у зв'язку із прийняттям і реалізацією цього процесуального рішення, планів і намірів конфронтуючої слідчому сторони, характеру та ступеня ризику, пов'язаного з прийняттям (реалізацією) процесуального рішення, важливості, значущості поставленого правового (тактичного) завдання для провадження по кримінальній справі, наявності та доступності альтернативних варіантів рішення, очікуваної корисності рішення.

У підрозділі 2.2. *“Класифікація процесуальних рішень, у яких реалізуються дані про особу обвинуваченого”* розглянуто різноманітні підстави, за якими класифікували процесуальні рішення такі вчені, як: А.Я. Дубинський, Н.В. Глинська, А.А. Ексархопуло, П.С. Елькінд, Л.Д. Кокорев, П.А. Лупинська, В.Г. Лукашевич, А.Я. Манаєв. Враховуючи багатоаспектність діяльності, пов'язаної з прийняттям процесуальних рішень, запропоновано як підставу для їх класифікації обрати ступінь та обов'язковість використання фактичних даних про особу обвинуваченого, згідно з якою процесуальні рішення слід розподіляти на: 1) рішення, що потребують встановлення загальних відомостей про особу обвинуваченого; 2) рішення, що потребують обов'язкового встановлення окремих даних про особу обвинуваченого, залежно від конкретної ситуації (конкретних даних); 3) рішення, що вимагають встановлення чіткого переліку даних про особу обвинуваченого.

Зазначено, що більшість рішень слідчого пов'язана саме з визначенням процесуального становища обвинуваченого, його участі в тих чи інших процесуальних діях, виконанням стосовно нього тих чи інших вимог закону. Тому застосування такої підстави забезпечить більш повну та логічно структуровану модель класифікації процесуальних рішень, дасть змогу краще зрозуміти механізм і принципи їх прийняття.

У підрозділі 2.3. *“Процесуальна форма прийняття слідчим процесуальних рішень, у яких реалізуються дані про особу обвинуваченого”* приділено увагу механізму прийняття процесуальних рішень, який діє за допомогою виконання певних правил, критеріїв, що й дають змогу структурувати відповідну діяльність та підвищити її ефективність і результативність. Розроблені в рамках теорії управління та прийняття рішень загальні механізми й принципи, критерії раціональної поведінки в умовах конфлікту та управління конфліктною ситуацією можуть бути застосовані до діяльності слідчого з розслідування кримінальних справ. Тому розглянуто принципи послідовності й максимізації, яких треба дотримуватися в ході дослідження всіх можливих даних про особу обвинуваченого.

Підтримано думку про те, що слідча ситуація є різновидом кримінально-процесуальної ситуації. Слід розмежовувати слідчі ситуації, що складаються у справі в цілому, та відображають фактичну обстановку розслідування в повному обсязі, а також ситуації окремих слідчих дій. Слідчим у зазначених ситуаціях реалізується алгоритмічна або евристична стратегія розслідування, це, безумовно, стосується й вивчення особи обвинуваченого та використання даних про неї в ході розслідування. Підкреслено, що слідча ситуація залишається основним критерієм прийняття рішення, яку б стратегію розслідування не реалізував слідчий.

На підставі проведеного аналізу зроблено висновок про те, що між інститутом процесуальних рішень та вивченням даних, що характеризують особу обвинуваченого, існує нерозривний взаємозв'язок, причому особливою є роль цих даних у прийнятті процесуальних рішень про обрання запобіжних заходів; при застосуванні примусових заходів медичного характеру, в кримінальних справах, де обвинуваченим є неповнолітня особа.

Розділ 3 “Реалізація даних про особу обвинуваченого в окремих процесуальних рішеннях слідчого” складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1. *“Реалізація даних про особу обвинуваченого в рішеннях слідчого про обрання запобіжного заходу”* досліджено обрання запобіжного заходу як одне з найважливіших процесуальних рішень слідчого; з'ясовано, що дані про особу обвинуваченого мають важливе значення для правильного застосування запобіжних заходів, саме тому до теперішнього часу існують спірні питання щодо реалізації вказаних даних при обранні запобіжного заходу. Так, не визначеними остаточно залишаються питання щодо обсягу й механізму вивчення даних про особу обвинуваченого та необхідність законодавчого закріплення вичерпного переліку даних, що підлягають дослідженню при обранні запобіжного заходу.

Доведено, що слідчий, вирішуючи питання про обрання запобіжного заходу, повинен мати певну сукупність даних про особу обвинуваченого, адже останні здатні впливати на хід кримінального процесу. Зроблено висновок про те, що описово-мотивувальна частина постанови про обрання запобіжного

заходу повинна містити більш розгорнуту характеристику особи обвинуваченого (підозрюваного).

Поряд з тим зауважено, що в науці кримінального процесу мали місце окремі спроби класифікувати дані про особу обвинуваченого в аспекті прийняття рішення про обрання запобіжних заходів. Акумуляовано ці напрацювання та розроблено коло обставин, яке встановлюється при обранні запобіжного заходу, що визначається в порядку пріоритетності таким чином: вік особи; сімейний стан; місце проживання; наявність судимостей та фактів порушення стосовно особи кримінальних справ, перебування в статусі обвинуваченого (підозрюваного); вид злочину, у вчиненні якого обвинувачується особа, його предмет і характер; стан здоров'я; зайнятість особи, її професія та навички; матеріальний стан особи й сім'ї; освіта обвинуваченого; інші обставини, що характеризують особу обвинуваченого. Все це дасть змогу більш ретельно та повно реалізувати фактичні дані про особу обвинуваченого при прийнятті процесуального рішення під час обрання запобіжного заходу.

У підрозділі 3.2. *"Особливості реалізації в рішеннях слідчого даних про особу обвинуваченого з фізичними та психічними вадами"* зазначено, що природним є те, що розслідування кримінальних справ, де обвинувачений — особа з фізичними та психічними вадами, має певну специфіку й пов'язане з труднощами саме у сфері вивчення цієї особи.

Якщо говорити про фізичні вади, то мова повинна йти про недоліки, недосконалість, неправильність розвитку тих чи інших органів людини або про їх відсутність, що визначає фізичний стан здоров'я такої людини. Цілком очевидно, що наявність яких-небудь фізичних недоліків накладає відбиток на розвиток особи в цілому, негативно позначається на формуванні її емоційно-вольової сфери.

Психічні вади осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності, не настільки яскраво виражені, як фізичні. При розслідуванні кримінальних справ слідчі найчастіше не тільки мають труднощі у визначенні характеру психічних недоліків обвинуваченого, але іноді взагалі не знають, чи є такі в цієї особи в дійсності, що значно ускладнює об'єктивне сприйняття інформації стосовно обставин справи та прийняття своєчасного й законного рішення щодо питань провадження по кримінальній справі.

Для правильного вирішення кримінальної справи про злочин, вчинений особою, яка має фізичні або психічні вади, недостатньо встановити факт наявності зазначених вад у такого обвинуваченого і його неможливість у зв'язку із цим самому здійснювати своє право на захист. Ці вади особи обвинуваченого зумовлюють необхідність більш ретельного доказування обставин, що характеризують особу, яка притягується до кримінальної відповідальності. Підтримано думку Ю.І. Азарова, який пропонує відомості про обвинуваченого, що має фізичні або психічні вади, поділити на групи:

біографічні відомості про особу обвинуваченого; обставини, які необхідно з'ясувати у зв'язку з доказуванням наявності в особи фізичних або психічних вад; дані, які треба довести, виходячи зі встановлення факту неможливості особи самостійно реалізувати своє право на захист; обставини, що свідчать про ставлення обвинуваченого до вчиненого і про його поведінку в ході провадження у справі.

У підрозділі 3.3. *“Реалізація в рішеннях слідчого даних про особу неповнолітнього обвинуваченого”* розглянуто історичні аспекти визначення особи неповнолітньою та становлення неповнолітнього обвинуваченого як окремого суб'єкта правовідносин. Особлива увага до особи неповнолітнього в чинному КПК цілком зрозуміла, враховуючи ту роль, що відводиться неповнолітнім особам у суспільстві, та необхідність звести до мінімуму вплив кримінального судочинства при притягненні неповнолітньої особи до відповідальності на її подальший розвиток і формування як повноцінної особистості.

Підкреслено, що, виходячи з вимог кримінального закону, можна визначити неповнолітнього обвинуваченого в кримінально-процесуальному плані як особу, якій на час вчинення нею злочину виповнилося чотирнадцять, у зв'язку із чим вона не може самостійно в повному обсязі здійснювати свої процесуальні права (у тому числі право на захист) і виконувати свої процесуальні обов'язки. У КПК законодавець встановив певну межу між неповнолітнім і повнолітнім, створивши тим самим автономну демографічну групу людей – носіїв специфічних прав і обов'язків.

Аналіз надає підстави зробити висновок про те, що визначальну роль у виокремленні неповнолітніх в особливу групу осіб, які можуть притягатися до кримінальної відповідальності, відіграють особливості їх психіки та інтелектуального рівня розвитку.

На підставі аналізу ст. 64 та 433 КПК зазначено, що в змісті останньої лише конкретизовано вимоги по доказуванню окремих обставин предмета доказування, а ніяких нових положень не міститься. Слід визнати неточним формулювання у ст. 433 КПК *“крім обставин, зазначених у ст. 64...”*, а також те, що не існує так званий *“спеціальний”*, *“додатковий”* предмет доказування щодо кримінальних справ, де обвинуваченим є неповнолітня особа.

Зазначено, що особливості розслідування та прийняття процесуальних рішень по справах неповнолітніх не можна зводити лише до необхідності враховувати положення, викладені у ст. 433 КПК. Специфіка предмета доказування по цих справах може виявитися стосовно будь-якої обставини, що підлягає доказуванню.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу зробити теоретичні узагальнення й вирішити конкретне наукове завдання щодо визначення поняття особи

обвинуваченого, способів дослідження обставин, які її характеризують, порядку прийняття процесуальних рішень слідчим з використанням даних обставин, і реалізації таких даних саме в процесуальних рішеннях слідчого; сформульовано пропозиції з удосконалення чинного кримінально-процесуального законодавства України.

Основні висновки цього дослідження полягають у такому:

1. Під вивченням особи обвинуваченого слід розуміти кримінально-процесуальну діяльність слідчого, спрямовану на встановлення необхідних для досягнення цілей кримінального судочинства обставин про особу обвинуваченого, які мають значення для прийняття своєчасних процесуальних рішень у кримінальній справі, правильної кваліфікації діяння, забезпечення точного дотримання процесуального порядку досудового розслідування й судового розгляду, встановлення обставин, що підлягають доказуванню по кримінальній справі, а також вибору та використання найбільш ефективних профілактичних заходів.

2. Дані, які характеризують особу обвинуваченого, слід розподіляти на:

— дані, які дають змогу правильно обрати форму досудового розслідування: а) дані щодо осіб, що вчинили заборонене кримінальним законом суспільно небезпечне діяння в стані неосудності або обмеженої осудності, а також про злочини осіб, які вчинили його в стані осудності, але захворіли на психічну хворобу до постановлення вирoku; б) відомості про те, що обвинувачений є неповнолітнім; в) відомості про фізичні чи психічні вади, внаслідок яких обвинувачений не може самостійно здійснювати своє право на захист; г) дані про особу, що не володіє мовою, якою ведеться провадження по кримінальній справі;

— дані про особу обвинуваченого, що враховуються при застосуванні заходів примусу, зокрема, при обранні щодо нього запобіжного заходу;

— дані про особу обвинуваченого, що впливають на класифікацію вчиненого злочину.

3. Однією з підстав для класифікації діяльності слідчого, пов'язаної з прийняттям процесуальних рішень, доцільно обирати ступінь та обов'язковість використання фактичних даних про особу обвинуваченого. За вказаним критерієм процесуальні рішення слід розділяти на: рішення, що потребують встановлення загальних відомостей про особу обвинуваченого; рішення, що потребують обов'язкового встановлення окремих даних про особу обвинуваченого; рішення, що вимагають встановлення чіткого переліку даних про особу обвинуваченого.

4. Діяльність слідчого зі збору інформації щодо особи обвинуваченого слід розподіляти на такі етапи: загально-орієнтуючий, на якому встановлюються установчі параметри (це, так би мовити, підготовчий етап); - суспільно-характеризуючий, що передбачає діяльність слідчого з вивчення властивостей, які розкривають суспільну характеристику й соціальну

спрямованість особи в різних сферах життєдіяльності, вказують на суспільну небезпеку обвинуваченого, його ставлення до вчиненого й поведінку в процесі провадження по справі; внутрішньо-характеризуючий, що передбачає вивчення соціально-психологічних, психічних, моральних рис і властивостей, даних, які розкривають фізичні (біологічні) характеристики особи (стать, вік, фізичні й фізіологічні особливості, стан здоров'я).

5. Дані про особу обвинуваченого необхідно фіксувати у бланку-довідці про особу обвинуваченого з наступним її направленням до суду, а потім – адміністрації установи Державної пенітенціарної служби України. У цьому документі повинні міститися й такі відомості про обвинуваченого, які не знайшли свого відображення в процесуальних документах (наприклад, відомості про позитивні та негативні риси характеру особи, її схильності, особисті зв'язки й взаємини з навколишніми людьми, членами родини, близькими).

6. Коло обставин, що встановлюються при обранні запобіжного заходу, слід визначити в порядку пріоритетності таким чином: вік особи, сімейний стан, місце проживання, наявність судимостей та фактів порушення щодо особи кримінальних справ, перебування в статусі обвинуваченого (підозрюваного); вид злочину, у вчиненні якого обвинувачується особа, його предмет і характер; стан здоров'я, зайнятість особи, її професія і навички; матеріальний стан особи й сім'ї; освіта обвинуваченого, інші обставини, що характеризують особу обвинуваченого.

7. Наявність в особи навіть явних ознак фізичних недоліків повинна бути відповідним чином засвідчена, а в матеріалах кримінальної справи повинні міститися докази цієї вади.

8. Спеціального (додаткового) предмета доказування по кримінальних справах щодо неповнолітніх у кримінально-процесуальному законодавстві України не існує. Можна говорити лише про деякі його особливості, що пов'язані з віковими ознаками суб'єкта злочину й визначають індивідуалізацію відповідальності та покарання неповнолітнього правопорушника.

9. Низка норм КПК безпосередньо стосується діяльності слідчого, пов'язаної з реалізацією фактичних даних, що характеризують особу обвинуваченого, тому потребує певних уточнень, доповнень та змін, а саме:

– п. 2 ч. 1 ст. 94 КПК України слід викласти в такій редакції: “повідомлення представників влади, громадськості або окремих громадян, які затримали особу, що підозрюється у вчиненні злочину на місці або з поличним”, а, відповідно, ст. 98-1 КПК України: “У разі, коли кримінальну справу порушено щодо особи, яка підозрюється у вчиненні злочину, прокурор (суддя) вправі прийняти рішення про заборону такій особі виїжджати за межі України до закінчення досудового розслідування чи судового розгляду, про що вносить мотивовану постанову (ухвалу)”;

– доповнити КПК ст. 64-1: “Обставини, що характеризують особу обвинуваченого та підлягають доказуванню в кримінальній справі”: “...при провадженні досудового слідства, дізнання і розгляді кримінальної справи в

суді підлягають доказуванню: 1) персонографічні дані; 2) дані суспільного та соціально-побутового характеру; 3) дані про антисоціальну поведінку та факти злочинної діяльності; 4) дані про стан здоров'я та психологічні якості; 5) інші дані, що необхідні для ефективного розслідування злочину, встановлення причин і умов, які сприяли вчиненню злочину, та призначення покарання”;

– доповнити ст. 128-1 КПК України ч. 6: “При вирішенні питання про можливість проведення слідчих дій за участю особи, що має фізичні або психічні вади, особа, яка проводить дізнання, слідчий, прокурор і суд мають право одержати щодо цього питання пояснення спеціаліста”;

– ст. 150 КПК “Обставини, що враховуються при обранні запобіжного заходу” необхідно викласти в такій редакції: “При вирішенні питання про застосування запобіжного заходу, крім обставин, зазначених у ст. 148 цього Кодексу, враховуються вік особи, сімейний стан, місце проживання, наявність судимостей, фактів порушення щодо особи кримінальних справ, перебування в статусі обвинуваченого (підозрюваного), тяжкість злочину, у вчиненні якого підозрюється, обвинувачується особа, стан здоров'я, зайнятість особи та її професія, матеріальний стан особи і сім'ї, освіта та інші обставини, що її характеризують”;

– доповнити КПК ст. 417-1 “Обставини, що підлягають доказуванню” й викласти в такій редакції: “...при провадженні досудового слідства підлягають доказуванню: 1) час, місце, спосіб і інші обставини вчинення суспільно небезпечного діяння; 2) чи вчинено суспільно небезпечне діяння цією особою; 3) поведінка особи, що вчинила суспільно небезпечне діяння, до вчинення і після; 4) наявність у цієї особи психічної хвороби в минулому і на момент вчинення суспільно небезпечного діяння, її характер; 5) характер і розмір збитків, заподіяних суспільно небезпечним діянням; 6) чи пов'язана психічна хвороба з небезпекою для особи або інших осіб чи можливістю спричинення суттєвої шкоди”.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях

1. Чича Р.П. Значення фактичних даних про обставини, що характеризують особу обвинуваченого, як елемента предмету доказування, в кримінальній справі / Р.П. Чича // Право і безпека. – 2006. – Вип. 5'3. – С. 101–104.
2. Чича Р.П. Роль фактичних даних про обставини, що характеризують особу обвинуваченого, при обранні запобіжного заходу / Р.П. Чича // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2007. – Вип. 36. – С. 184–188.
3. Чича Р.П. Теоретичні та практичні аспекти вивчення захисником особи обвинуваченого / Р.П. Чича // Юридична Україна. – 2010. – № 1. – С. 126–129.

4. Чича Р.П. Прийняття окремих процесуальних рішень з урахуванням обставин, що характеризують особу обвинуваченого [Електронний ресурс] / Р.П. Чича // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 1091–1095. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2011-1/11hrpxoo.pdf>.
5. Чича Р.П. Обставини, що характеризують особу обвинуваченого, як підстава для класифікації процесуальних рішень [Електронний ресурс] / Р.П. Чича // Форум права. – 2011. – № 3. – С. 831–835. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2011-3/11crpkpr.pdf>.

*Матеріали конференцій, круглих столів,
науково-практичних семінарів*

6. Чича Р.П. Обставини, що характеризують особу обвинуваченого в контексті розвитку кримінального судочинства пострадянських республік / Р.П. Чича // Еволюція кримінального судочинства на пострадянському просторі : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К., 2006. – С. 156–158.
7. Чича Р.П. Вивчення особи злочинця: кримінально-процесуальний аспект / Р.П. Чича // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених : матеріали науково-практичної конференції. – Х. : ХНУВС, 2007. – С. 74–76.
8. Чича Р.П. Обставини, що характеризують особу обвинуваченого, та їх значення при складанні обвинувального висновку / Р.П. Чича // Сучасний стан та проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства України : матеріали наук.-практ. конференції. – Х. : ХНУВС, 2007. – С. 44–47.
9. Чича Р.П. Збір інформації про особу обвинуваченого в рамках надання міжнародної правової допомоги / Р.П. Чича // Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства : матеріали круглого столу. – Дніпропетровськ : ДДУВС, 2007. – С. 76–77.
10. Чича Р.П. Межі вивчення особи обвинуваченого при здійсненні досудового розслідування / Р.П. Чича // Проекти КПК України та проблеми сучасного стану кримінально-процесуального законодавства : матеріали науково-практичного семінару. – Х. : ХНУВС, 2008. – С. 70–72.
11. Чича Р.П. Вивчення особи обвинуваченого в контексті реформування кримінально-процесуального законодавства України / Р.П. Чича // Актуальні питання реформування кримінально-процесуального законодавства : матеріали круглого столу. – Дніпропетровськ : ДДУВС, 2008. – С. 83–84.
12. Чича Р.П. Особа обвинуваченого як об'єкт процесуального пізнання / Р.П. Чича // Кримінально-правова політика України та країн СНД у сфері протидії контрабанди наркотиків, психоактивних речовин і наркотизації суспільства, а також створення медико-фармацевтичного кластеру Євро регіону “Слобожанщина” : матеріали круглого столу. – Х. : СУ ГУМВС України в Х/о, 2008. – С. 168–169.

13. Чича Р.П. Використання даних про особу обвинуваченого при застосуванні заходів кримінально-процесуального примусу / Р.П. Чича // Дізнання та ДС в ОВС: сучасний стан та шляхи удосконалення : матеріали науково-практичної конференції. – Х. : ХНУВС, 2010. – С. 198–199.

14. Чича Р.П. Дослідження обставин, що характеризують особу обвинуваченого, при обранні запобіжного заходу / Р.П. Чича // Актуальні проблеми конституційного реформування в Україні : матеріали 5-ї міжнародної науково-практичної конференції. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2010. – С. 176–180.

15. Чича Р.П. Особливості застосування даних про особу неповнолітнього обвинуваченого / Р.П. Чича // Проблеми реформування кримінально-процесуального та кримінального законодавства України : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Х. : ХНУВС, 2011. – С. 266–268.

АНОТАЦІЯ

Чича Р.П. Реалізація фактичних даних про обставини, що характеризують особу обвинуваченого, у процесуальних рішеннях слідчого. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2012.

Дисертація є дослідженням, у якому на монографічному рівні вивчено проблеми реалізації фактичних даних про обставини, що характеризують особу обвинуваченого, у процесуальних рішеннях слідчого. У роботі визначено поняття особи обвинуваченого та обставин, що її характеризують, досліджено сутність цих категорій. Дано характеристику процесуальних рішень слідчого в аспекті використання даних про особу обвинуваченого. Визначено процесуальний порядок прийняття процесуальних рішень слідчим з використанням даних про особу обвинуваченого. Проведено аналіз вивчення слідчим даних про особу обвинуваченого при обранні запобіжного заходу та надано рекомендації щодо їх реалізації. З'ясовано специфіку реалізації даних про особу обвинуваченого з фізичними й психічними вадами та окремо досліджено особливості застосування даних про особу неповнолітнього обвинуваченого.

Ключові слова: особа обвинуваченого; вивчення особи обвинуваченого; обставини, що характеризують особу обвинуваченого; процесуальні рішення слідчого; фактичні дані про обставини, що характеризують особу обвинуваченого; реалізація фактичних даних про обставини, що характеризують особу обвинуваченого.

АННОТАЦИЯ

Чича Р.П. Реализация фактических данных об обстоятельствах, характеризующих личность обвиняемого, в процессуальных решениях следователя. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Классический приватный университет. – Запорожье, 2012.

Диссертация является исследованием, в котором на монографическом уровне изучены проблемы реализации фактических данных об обстоятельствах, характеризующих личность обвиняемого, в процессуальных решениях следователя. В работе на основе результатов научных исследований в общей теории права дано определение личности обвиняемого как совокупности определенных индивидуальных качеств физического лица, характеризующих его в основных сферах жизнедеятельности (социальной, психологической, биологической), в том числе и в правовой, при реализации специального правового статуса, возникающего в предусмотренном уголовно-процессуальным законодательством Украины порядке, в связи с осуществлением уголовного преследования данного лица. Исследованы обстоятельства, характеризующие личность обвиняемого, как один из элементов предмета доказывания. В результате анализа действующего УПК установлено, что в законе не определен круг рассматриваемых обстоятельств. Для оптимального достижения задач уголовного судопроизводства данные, характеризующие личность обвиняемого, классифицированы на: 1) данные, позволяющие правильно выбрать форму досудебного расследования; 2) данные, учитываемые при применении меры пресечения; 3) данные, влияющие на классификацию совершенного преступления.

Дано определение изучения личности обвиняемого как уголовно-процессуальной деятельности следователя, направленной на установление необходимых для достижения целей уголовного судопроизводства обстоятельств о личности обвиняемого, имеющих значение для принятия своевременных процессуальных решений в уголовном деле, правильной квалификации деяния, обеспечения точного соблюдения процессуального порядка досудебного расследования и судебного рассмотрения, установления обстоятельств, подлежащих доказыванию в уголовном деле, а также выбора и использования наиболее эффективных профилактических средств.

В процессе исследования процессуальных решений следователя установлено, что их можно рассматривать в двух аспектах: 1) акт применения права, влекущий возникновение, изменение или прекращение правоотношений; 2) разновидность решений в общем. В сфере досудебного расследования оптимальное процессуальное решение должно соответствовать определенным критериям: правовому, организационному, тактическому.

В результате характеристики имеющихся в теории уголовного процесса классификаций процессуальных решений обосновано, что в качестве одного из их оснований следует использовать степень и обязательность использования фактических данных о личности обвиняемого. Предлагается данные о личности обвиняемого фиксировать в бланке-справке об обвиняемом с последующим направлением ее в суд, а потом – администрации учреждений Государственной пенитенциарной службы Украины. В этом документе должны содержаться и такие сведения об обвиняемом, которые не нашли отображения в процессуальных документах (например, сведения о позитивных и негативных чертах характера лица, его склонностей, личных связей и взаимоотношений с окружающими, а также членами семьи и близкими).

Обосновывается положение о том, что между институтом процессуальных решений и изучением данных, характеризующих личность обвиняемого, существует неразрывная связь, причем особенной является роль этих данных в принятии процессуальных решений о применении мер пресечения, в ходе применения мер принудительного медицинского характера, а также в уголовных делах, где обвиняемым является несовершеннолетний.

Проведено исследование специфики реализации данных о личности обвиняемого при принятии процессуальных решений о применении мер пресечения, в ходе применения мер принудительного медицинского характера, а также в уголовных делах, где обвиняемым является несовершеннолетний, в результате которого даны рекомендации следователям. В частности, круг обстоятельств, которые устанавливаются при выборе меры пресечения, следует определять в порядке приоритетности следующим образом: возраст лица, семейное положение, место проживания, наличие судимостей и фактов возбуждения в отношении лица уголовных дел, пребывание в статусе обвиняемого (подозреваемого); вид преступления, в совершении которого обвиняется лицо, его предмет и характер; состояние здоровья, занятость лица, его профессия и способности; материальное состояние лица и семьи; образование обвиняемого, другие обстоятельства, характеризующие личность обвиняемого.

Наличие у лица даже явных признаков физических недостатков должно быть соответствующим образом засвидетельствовано, а в материалах уголовного дела должны содержаться доказательства этого недостатка.

Специального (дополнительного) предмета доказывания по уголовному делу относительно несовершеннолетних в уголовно-процессуальном законодательстве Украины нет. Можно говорить лишь о некоторых его особенностях, которые связаны с возрастными признаками субъекта преступления и определяют индивидуализацию ответственности и наказания несовершеннолетнего правонарушителя.

Ключевые слова: личность обвиняемого; изучение личности обвиняемого; обстоятельства, характеризующие личность обвиняемого;

процессуальные решения следователя; фактические данные об обстоятельствах, характеризующих личность обвиняемого; реализация фактических данных об обстоятельствах, характеризующих личность обвиняемого.

SUMMARY

Chicha R.P. Realization of actual data concerning the circumstances characterizing the accused in procedural investigator's decisions. – Manuscript.

Dissertation on the competition of graduate degree of candidate legal sciences by specialty 12.00.09 – criminal process and criminalistics; forensic expertise; operative-investigative activity. – Classical Private University. – Zaporizhzhia, 2012.

This thesis is devoted to the research of realization of actual data concerning the circumstances characterizing the accused in procedural investigator's decisions. The notion of accused and circumstances characterizing the accused are determined in this research; the essence of these categories is researched. Characteristic of procedural investigator's decisions in the light of using the data about the accused is offered. Legal procedure of taking procedural investigator's decisions using the data about the accused is determined. Analysis of studying the data about the accused while choosing preventive measure is realized; recommendations of its realization are offered. Specific of realizing the data about the accused with physical or mental disabilities is researched; peculiarities of using the data about minor accused are also researched.

Key words: accused, examining the accused, circumstances characterizing the accused, procedural investigator's decisions, actual data concerning the circumstances characterizing the accused, realization of actual data concerning the circumstances characterizing the accused.

ЧИЧА РУСЛАН ПАВЛОВИЧ

**РЕАЛІЗАЦІЯ ФАКТИЧНИХ ДАНИХ ПРО ОБСТАВИНИ,
ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ ОСОБУ ОБВИНУВАЧЕНОГО,
У ПРОЦЕСУАЛЬНИХ РІШЕННЯХ СЛІДЧОГО**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Підписано до друку 23.05.2012 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Друк ризографічний. Умовно-друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Замовлення № 126-11Б.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70-Б

Свідectво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3321 від 25.11.2008 р.